

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента Мельника Валерія Олександровича на дисертаційну роботу Цуй Веньпена на тему «Моделювання техніко-тактичної діяльності висококваліфікованих спортсменів у баскетболі 3х3», подану на здобуття ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми. Вдосконалення процесу управління змагальною діяльністю на основі об'єктивізації знань про структуру та компоненти її забезпечення, є одним із важливих завдань формування системи підготовки спортсменів в ігрових видах спорту. Престижність та популярність баскетболу 3х3, високий рівень конкуренції на головних міжнародних змаганнях та значущість спортивного результату потребують сьогодні пошуку ефективних шляхів оптимізації тренувального процесу та підвищення ефективності змагальної діяльності вітчизняних спортсменів. Процес управління змагальною діяльністю не буде дієвим без наявності точних та об'єктивних даних, які виступають своєрідними моделями ігрових дій баскетболістів в матчі та є інформативними критеріями їх оцінювання.

Під час змагальної діяльності баскетболісти виконують значну кількість різних техніко-тактичних дій, кожне з яких може вплинути на перебіг спортивного поєдинку. Відмінність структури змагальної діяльності у баскетболі 3х3 потребує пошуку інформативних критеріїв та показників, які дозволять об'єктивізувати процес оцінювання змагальної діяльності та забезпечать передумови для подальшої корекції тренувального процесу баскетболістів різного рівня кваліфікації. Важливим завданням є систематизація та дослідження особливостей реалізації техніко-тактичних дій спортсменами в баскетболі 3х3 та визначення тих специфічних методичних положень які потрібно враховувати під час моделювання різних структурних компонентів змагальної діяльності гравців та команди.

Однією із важливих передумов ефективного управління тренувальним процесом є наявність моделей найсильніших спортсменів на всіх етапах багаторічного вдосконалення. Моделі різних сторін підготовленості спортсменів високого класу є важливим орієнтиром який дозволяє раціонально вирішувати завдання в процесі підготовки

Питання моделювання та оцінювання змагальної діяльності в командних спортивних іграх розглядалися в ґрунтовних працях спортивних фахівців у поєднанні з іншими проблемами сучасного спорту (Латишкевич Л.А., 1987; Бабушкин В.З., 1991; Леонов О.Д., 1991; Поплавський Л.Ю., 2004; Максименко І.Г., 2010; Козіна Ж.Л., 2010; Balyi I, Way R, Higgs C., 2013; Ніколаєнко В.В., 2014; Мітова О.О., 2022 та ін.), або були предметом цілеспрямованих досліджень (Кириченко Р.О., 2004; Костюкевич В.М., 2012; Дорошенко Е.Ю., 2014; Безмилов М.М., 2013;

Abdelkrim B. N., Faza S. E., Ati J. A., 2007; Erculj F., Vidic M., Leskošek B. 2019; Boros Z., Toth K., Csurilla G., Sterbenz T. A., 2022 та ін.). Проте, здебільшого вони стосувалися досліджень у класичному баскетболі 5x5. Цілком імовірно, що ґрунтовні дослідження особливостей змагальної діяльності в баскетболі 3x3 та створення чітких кількісно-якісних модельних характеристик дозволить оптимізувати процес підготовки на різних етапах багаторічного вдосконалення, що в майбутньому призведе до підвищення ефективності виступів збірних команд України на міжнародній спортивній арені.

Тому, тема дисертаційного дослідження Цуй Веньпена «Моделювання техніко-тактичної діяльності висококваліфікованих спортсменів у баскетболі 3x3» є актуальною відносно сучасних запитів теорії та практики баскетболу.

Оцінка рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Дисертація Цуй Веньпена є завершеною самостійною науковою роботою, що виконана на сучасному науково-методичному рівні містить раніше не захищені наукові положення та теоретичні узагальнення, має важливе наукове, теоретичне значення для теорії та практики баскетболу, зокрема, моделювання змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменів та створення комплексного механізму оцінювання ефективності дій гравців з урахуванням їх амплуа.

Дисертаційне дослідження виконано в межах тем: 2.20 «Удосконалення змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у спортивних іграх» (№ держреєстрації 0116U001628) Плану науково-дослідної роботи НУФВСУ на 2016–2020 рр. та 2.2. «Удосконалення підготовки до головних змагань макроциклу збірних команд України у спортивних іграх» (№ держреєстрації 0121U108185) Плану науково-дослідної роботи НУФВСУ на 2021–2025 рр.

За темою дисертації видано 5 наукових праць: серед яких 3 статті у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, 1 публікація апробаційного характеру, 1 публікація додатково відображає наукові результати дисертації.

У публікаціях, що виконані у співавторстві здобувачу належить проведення дослідження, систематизація матеріалу, опрацювання результатів досліджень і формулювання висновків.

Новизна представлених експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень.

Здійснений науковий пошук за темою дисертаційного дослідження дозволив здобувачеві уперше:

- виявити особливості змагальної діяльності у баскетболі 3x3 і показати її відмінності від змагальної діяльності в класичному баскетболі 5x5, визначити основні ієрархічні ланки структури змагальної діяльності команд високої кваліфікації;

- систематизувати знання щодо системи спортивних змагань у баскетболі 3x3 та розглянути історичні етапи розвитку баскетболу 3x3 в світі і в Україні;

- визначити провідні компоненти реалізації та забезпечення змагальної діяльності в баскетболі 3x3, особливості ведення змагальної діяльності

елітними баскетболістами під час змагань з баскетболу 3x3;

– розробити модельні характеристики та оціночні шкали для визначення рівня техніко-тактичної підготовленості висококваліфікованих спортсменів у баскетболі 3x3;

– визначити структурні взаємозв'язки між ефективністю реалізації різних техніко-тактичних дій баскетболістами у змаганнях в 3x3 з віком спортсменів та їх антропометричними даними;

– здійснити факторний аналіз техніко-тактичної діяльності чоловічих та жіночих команд високої кваліфікації у баскетболі 3x3;

– обґрунтувати концептуальні методичні положення для моделювання техніко-тактичної діяльності у баскетболі 3x3;

– запропонувати комплексний механізм оцінювання техніко-тактичної діяльності баскетболістів високого класу з урахуванням розроблених модельних характеристик, проведеного ігрового часу на корті та ігрової спеціалізації спортсменів;

– визначити перспективні шляхи використання розроблених моделей під час підготовки спортсменів високого класу у баскетболі 3x3.

Окрім цього, автором були розширені дані щодо структури змагальної діяльності у баскетболі 3x3, доповнені та уточнені дані щодо провідних компонентів в структурі змагальної діяльності висококваліфікованих баскетболістів. Доповнені знання з питань моделювання та прогнозування в ігрових видах спорту, відбору та орієнтації, технології контролю і оцінювання рівня техніко-тактичної підготовленості та ефективності змагальної діяльності в баскетболі.

Виходячи з цього можна зазначити, що представлена робота містить новінаукові дані важливі для практики баскетболу сьогодення та майбутнього.

Наукова обґрунтованість досліджень. Наукові положення та висновки, що викладені у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані, відповідають поставленим меті та завданням відносно об'єкту та предмету дослідження.

Достовірність результатів дослідження обумовлена:

- проведенням три етапного дослідження, що дозволило у логічній послідовності вирішити поставлені завдання упродовж 2020-2023 р.р.;
- достатнім науковим рівнем дослідження з використанням адекватних методів дослідження, а саме:
 - теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел;
 - анкетування;
 - структурно-функціональний аналіз;
 - метод експертних оцінок;
 - педагогічне спостереження;
 - моделювання та оцінювання змагальної діяльності;
 - морфологічні методи дослідження;
 - методи математичної статистики;
- залученням до дослідження достатньої кількості кваліфікованих експертів (n=16);
- логічно обґрунтованою гіпотезою дослідження.

Рівень поставленого наукового завдання. У дисертації відповідно до гіпотези дослідження коректно та послідовно визначено мету та завдання дослідження.

Мета дослідження полягала в розробці модельних характеристик техніко-тактичної діяльності та визначенні перспективних напрямів їх використання в процесі підготовки команд високої кваліфікації у баскетболі 3х3.

Досягнення мети дослідження було забезпечено покроковим вирішенням важливих завдань, пов'язаних із обґрунтуванням комплексу інформативних показників для моделювання техніко-тактичної діяльності у баскетболі 3х3, визначенням їх пріоритетної значущості для підсумкового досягнення спортивного результату чоловічими і жіночими командами, дослідженням особливостей техніко-тактичної діяльності баскетболістів різної статі та амплуа, обґрунтуванням основних методичних положень для створення модельних характеристик техніко-тактичних дій та подальшою розробкою комплексного механізму оцінювання змагальної діяльності баскетболістів високого класу.

Об'єктом проведеного дослідження виступала змагальна діяльність у баскетболі 3х3.

У межах об'єкту дослідження кількісні та якісні характеристики техніко-тактичної діяльності висококваліфікованих спортсменів у баскетболі 3х3 розглядалися як **предмет дослідження**.

Оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Аналіз дисертаційної роботи дозволяє зазначити, що Цуй Веньпен володіє методологією наукової діяльності, що передбачає теоретичний аналіз проблеми дослідження, розробку наукової гіпотези досліджень, підбір адекватних методів дослідження відповідно до наукової проблеми теоретичного чи експериментального наукового пошуку, аналіз результатів дослідження з використанням методів математичної статистики, вміння викладати науковий матеріал стисло та послідовно тощо. Всі ці та інші компетентності щодо проведення наукових досліджень продемонстровані здобувачем, що зумовлює характеризувати його як науковця, який відповідає науковому ступеню доктора філософії за спеціальністю 017Фізична культура і спорт.

Академічна доброчесність. При детальному аналізі структури та змісту дисертації, а також наукових публікацій за результатами дослідження ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

Характеристика основних структурних елементів дисертаційної роботи.

В **анотації**, що викладена українською та англійською мовами подано коротку фабулу і зміст проведеного дослідження із зазначенням актуальності, характеристики сучасних підходів до проблеми моделювання техніко-тактичної діяльності, методології проведеного дослідження, наукової новизни та практичного значення отриманих результатів, публікацій з теми дослідження.

У **вступі** дисертантом обґрунтовано актуальність наукового пошуку, вказано на зв'язок роботи з науковими планами та темами, подано мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, здійснена характеристика методів дослідження, наукової новизни та практичного значення результатів дослідження, зазначено особистий внесок здобувача в спільні публікації, зазначено кількість публікацій автора за темою дослідження та висвітлено відомості щодо апробації результатів дослідження, надано дані щодо загальної структури дисертації.

У першому розділі **«Проблеми моделювання та аналізу змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у баскетболі 3х3»** здійснено аналіз історичних передумов становлення баскетболу 3х3 в світі та розглянуті актуальні проблеми підготовки спортсменів у відносно новому виді спорту на сучасному етапі. Розглядається вплив діяльності міжнародної федерації баскетболу (FIBA) на підвищення популярності баскетболу 3х3, створення єдиної системи міжнародних змагань та включення «вуличного баскетболу» в програму олімпійських ігор сучасності.

У цьому розділі автором надано визначення основних дефініцій з теми дослідження; охарактеризована структура змагальної діяльності в баскетболі та основні компоненти її реалізації та забезпечення; розглянуті проблеми оцінювання ефективності змагальної діяльності баскетболістів та акцентується увага на необхідності врахування багатьох факторів для об'єктивізації підсумкової інтегральної оцінки; розглянуті методичні аспекти моделювання різних сторін підготовленості спортсменів, види моделей, які застосовуються фахівцями в процесі підготовки спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення.

Автором дисертаційної роботи акцентується увага на необхідності систематизації комплексу техніко-тактичних дій у баскетболі 3х3, визначення їх пріоритетного впливу на ефективність змагальної діяльності спортсменів із подальшим створенням модельних характеристик для баскетболістів високого класу.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** подана інформація про методи та організацію дослідження.

Вибір методів дослідження здобувачем був обумовлений методологією пізнання з урахуванням мети, завдань, об'єкту та предмету дослідження. У розділі описано організацію триетапного дослідження, на кожному з яких виконувалася логічно спланована програма наукового пошуку.

У третьому розділі **«Загальна характеристика, структура та особливості змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменів у баскетболі 3х3»** розглядається складна структура змагальної діяльності у баскетболі 3х3 та обґрунтовується необхідність диференціації основних змагальних дій спортсменів на три ієрархічні рівні (фазовий, організаційно-тактичний, операційно-технічний). Наведена класифікація техніко-тактичних дій баскетболістів з урахуванням їх переважного спрямування та змістової схожості.

У розділі подані результати експертного опитування щодо пріоритетної значущості різних техніко-тактичних дій для ефективної змагальної діяльності чоловічих та жіночих команд високої кваліфікації. Розглядається проблема комплектування команд у баскетболі 3x3 та обґрунтовується необхідність впровадження класифікації баскетболістів за ігровими амплуа (захисники та форварди).

Автором проведений порівняльний аналіз показників змагальної діяльності чоловічими та жіночими командами високої кваліфікації, що приймали участь в матчах чемпіонатів світу та олімпійських ігор протягом 2019-2023 рр. Здійснено порівняльний аналіз ефективності техніко-тактичної діяльності гравців високого класу у баскетболі 3x3 з урахуванням антропометричних даних спортсменів. Встановлені ключові компоненти змагальної діяльності які мають домінуючий вплив на досягнення підсумкового успіху на міжнародних змаганнях у чоловіків та жінок.

Було проведено аналіз результатів багаторічних виступів спортсменів та визначені особливості змагальної діяльності баскетболістів з урахуванням їх віку. Запропонована умовна класифікації гравців на чотири вікові групи та проаналізовано їх відсоткове співвідношення при комплектуванні національних збірних команд для участі в престижних міжнародних змаганнях.

У цьому розділі представлені дані факторного аналізу техніко-тактичної діяльності чоловічих та жіночих команд високої кваліфікації та розглянуті кореляційні взаємозв'язки виконання техніко-тактичних дій баскетболістів високого класу з їх віком та антропометричними даними.

У четвертому розділі **«Теоретико-методичні засади розробки модельних характеристик техніко-тактичної діяльності та перспективні напрями їх використання в процесі підготовки спортсменів високого класу у баскетболу 3x3»** здобувачем обґрунтовується важливість врахування концептуальних методичних положень при створенні модельних характеристик техніко-тактичної діяльності.

У цьому розділі автором були представлені розроблені модельні характеристики техніко-тактичних дій для чоловічих та жіночих команд високої кваліфікації, а також для спортсменів що умовно були віднесені в роботі до гравців різного амплуа (захисників та форвардів). Наведені модельно-цільові орієнтири виконання техніко-тактичних дій в хвилину ігрового часу та екстраполяційні розрахунки їх прогностичної реалізації з урахуванням реального часу перебування на майданчику.

Розроблені інтегральні формули оцінювання ефективності техніко-тактичної діяльності які включають створені модельні характеристики реалізації ключових техніко-тактичних дій, сигмовидні шкали оцінювання рівня їх прояву та диференційовані індекси значущості різних техніко-тактичних дій в матчі. В розділі наведені результати апробації розробленого механізму (інтегрального індексу) під час оцінювання ефективності змагальної діяльності гравців національної чоловічої збірної Китаю на чемпіонаті світу 2019 року.

Запропоновані перспективні напрями використання представлених модельних характеристик техніко-тактичної діяльності з метою оптимізації багаторічної та річної підготовки спортсменів високого класу у баскетболі 3x3.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» акцентована увага на загальній значущості проблеми, що розв'язувалася під час даного наукового пошуку, наведено три групи даних отриманих шляхом експериментального дослідження, що дозволило виділити наукове положення трьох рівнів наукової новизни, а саме: ті, що підтверджують, доповнюють та отримані вперше.

Стиль та мова дисертації. Дисертаційна робота написана українською літературною мовою, лаконічно, методично грамотно, витримана стосовно стилістичних правил.

Загалом, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, варто зазначити ряд дискусійних положень та недоліків.

1. У якості модельних характеристик автор пропонує використовувати середньостатистичні дані двадцяти національних збірних команд, що приймали участь у чемпіонатах світу з баскетболу з 2019 по 2023 роки. На сьогодні учасниками чемпіонатів світу часто стають національні збірні команди тих країн, які отримують своєрідну континентальну квоту (Тайланд, Іран та ін.) та можуть значно поступатись у рівні майстерності провідним європейським збірним, які через високу конкуренцію і ліміт кваліфікаційних місць не змогли потрапити на міжнародну першість. Дискусійним виглядає перспектива використання даних техніко-тактичної діяльності таких збірних команд з метою створення своєрідного орієнтиру для висококласних спортсменів.
2. В дисертації використовувався метод експертних оцінок для визначення значущості техніко-тактичних дій під час змагальної діяльності в матчі. Результати проведеної експертизи, на наш погляд, можна було б посилити за рахунок надання додаткових відомостей про експертів, зокрема, середній вік, стать, професійний стаж, спортивні звання тощо.
3. В роботі представлені дані факторного аналізу техніко-тактичної діяльності чоловічих та жіночих команд високої кваліфікації. Доцільним, на наш погляд, виглядало проведення аналогічних досліджень і для баскетболістів що мають різні антропометричні дані (захисників і форвардів).
4. Залишилось поза увагою дисертанта питання орієнтації гравців на баскетбол 3x3. В якому віці потрібно здійснювати такий перехід на специфічний різновид баскетболу? Чи можливою є постійна ротація гравців з баскетболу 5x5 на 3x3? Наскільки ефективною та безпечною є таке сумісництво різних видів баскетболу враховуючи постійно зростаючі навантаження та рівень конкуренції на основних міжнародних змаганнях.
5. Під час подання статистичного матеріалу разом із такими числовими характеристиками вибірок як середнє арифметичне та середнє

квадратичне відхилення варто було б визначати коефіцієнт варіації, що характеризує однорідність вибірки.

6. В тексті дисертаційної роботи зустрічаються орфографічні, стилістичні та пунктуаційні помилки, а також ряд неузгоджень, зокрема, на ст. 33, 48, 64, 76, 82, 132.

Зазначені зауваження та недоліки в переважній більшості носять дискусійний характер та не впливають на позитивний зміст дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Цуй Веньпена «Моделювання техніко-тактичної діяльності висококваліфікованих спортсменів у баскетболі 3x3» є самостійною завершеною науковою працею. Дисертація відповідає вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 р. № 759) та «Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор Цуй Веньпен заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент, завідувач кафедри спортивних
та рекреаційних ігор Львівського державного
університету фізичної культури
імені Івана Боберського

Валерій МЕЛЬНИК

Доктор наук з фізичного виховання і
спорту, професор,
в.о. проректора з науково-педагогічної роботи
та міжнародних зв'язків
Львівського державного університету
фізичної культури
імені Івана Боберського

Мар'ян ПІТИН